

Recensies

ALGEMEEN

M. G. J. Duyvendak, ed., *Regionaal besef in het Noorden. Historische opstellen aangeboden aan prof. dr. P. Th. F. M. Boekholt bij zijn afscheid als hoofddocent in de regionale geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen op 23 november 2001* (Groninger historische reeks XXIV; Assen: Van Gorcum, 2003, 138 blz., €17,90, ISBN 90 232 3910 5).

Dit vierentwintigste deel in de Groninger historische reeks bevat de teksten van de voordrachten uitgesproken op een studiedag te Groningen ter gelegenheid van het afscheid van een historicus die langs door Michiel Gerding aan het eind van deze bundel boeiend gekarteerde omwegen tot de regionale geschiedenis kwam, met Drenthe als hoofdterrein van onderzoek.

In een bijdrage met de intrigerende titel 'Uit een dodenboom te Lutjelollum' (6-29) laat Goffe Jensma zijn licht schijnen op het culturele verschil tussen Friesland en Groningen en de manier waarop dat in de negentiende eeuw werd geconstrueerd. Frappant is zijn antwoord op de vraag waarom het regionalisme juist in de provincie Friesland van het jonge koninkrijk zo'n vruchtbare voedingsbodem heeft gevonden. Hij zoekt de verklaring deels in de 'relatief snellere periferisering van wat vanouds het tweede gewest van de Republiek was geweest' (15) en het verlies van instituties als het hof der Oranjes te Leeuwarden en de universiteit van Franeker. Een groot deel van deze bijdrage betreft de uiteindelijk mislukte poging om met behulp van schedelmeting een fundamenteel verschil tussen een Friese en een Groningse 'stam' vast te stellen. Eén van de vele in dat kader onderzochte objecten was het lijk van een in een 'dodenboom' — houten doods-kist — bijgezette vrouw, gevonden in het Friese Lutjelollum, vandaar de titel van Jensma's artikel.

Wanneer men de chronologie als richtsnoer hanteert, is er alle reden om, zoals in dit boek gebeurt, eerst de wording van het regionaal besef in Friesland en daarna hetzelfde proces in Groningen te behandelen. Het Friesch Genootschap ontstond in 1827. D. Th. Broersma maakt in zijn artikel 'De Groninger beweging als brandpunt van ontluikend regionaal besef' (30-43) duidelijk dat de bekende industrieel Jan Evert Scholten (1849-1918) één van de eerste grote gangmakers is geweest van die beweging. Interessant is dat zijn 'sterk regionaal bewustzijn' gepaard ging met een 'rotsvast vooruitgangsgeloof'. (31) Evenzeer interessant is dat de Groninger beweging in een later stadium, toen mensen als K. ter Laan en G. W. Spitzen [Geert Teis] er een belangrijke rol speelden, als het ware een strijd op twee fronten heeft gevoerd. Men wilde zich profileren tegenover 'Holland' maar ook tegenover de 'Groot-Friese (culturele) dreiging.' (39)

In 'Levend land. Regionaal besef aan de Groninger universiteit aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog' (44-68) gaat K. van Berkel in op de viering van het universiteitslustrum in 1939. Hoogtepunt van de feesten was een openluchtspel onder de titel 'Levend Land', geschreven door Halbo C. Kool en Victor van Vriesland (onder pseudoniem), wier tekst overigens vóór de opvoering door de oud-Vindicater J. A. Fijn van Draat aan een 'ingrijpende bewerking' werd onderworpen. (61) Als manifestatie was het een typisch 'teken des tijds', dat bijvoorbeeld de warme sympathie genoot van de bevlogen commissaris der koningin, mr. J. Linthorst Homan. 'Uiteindelijk viel het resultaat iedereen erg tegen' (63), mede als gevolg van

veel 'gekibbel' tussen de betrokkenen met als inzet onder meer de vraag of het 'ten toneele voeren van volksgebruiken' wel verantwoord was (al een oude strijdvraag onder de Nederlandse volkskundigen).

Erwin H. Karel schrijft over 'De Drentse Beweging en de constructie van haar verleden.' (69-87) Daarbij wordt terecht veel aandacht besteed aan het werk van de socioloog en hoogleraar 'Publizistik' (te Münster) H. J. Prakke en de voor alle uitingen van regionalisme zo cruciale periode van de Duitse bezetting. Het is voor de auteur duidelijk dat de Drentse Beweging in wezen het werk is van 'Prakke en de zijnen' (84) en dat het niet juist is haar begin al te situeren in de negentiende eeuw.

Het onderwerp van de bijdrage van Hermann Niebaum is 'Regio, taal en politiek'. (88-108) Hij richt zijn aandacht vooral op de erkenning van het Nedersaksisch in het Europees handvest voor 'regional or minority languages'. In tegenstelling tot de directeur van het Meertensinstituut is de auteur het met deze beslissing, waarbij hij nog een bescheiden rol als adviseur van de Nederlandse Kamer heeft gespeeld, volkomen eens. Hij uit echter wel een waarschuwing: zijns inziens kan het Nedersaksisch/Nederduits alleen voortleven 'als het lukt om een eind te maken aan de teruggang van het doorgeven van de taal aan de volgende generaties.' (104)

De verzorging van deze bundel is zoals wij van de uitgever en van de Groninger historische reeks mogen verwachten. De bruikbaarheid zou overigens hebben gewonnen met de opname van korte curricula vitae van de auteurs / sprekers.

Ph. M. Bosscher

J. L. Kool-Blokland, *De rand van 't land. Waterschapsgeschiedenis van Schouwen en Duiveland* (Werken van het Koninklijk Zeeuwsch genootschap van wetenschappen XIII; Middelburg: Koninklijk Zeeuwsch genootschap van wetenschappen, 2003, 304 blz., €42,50, ISBN 90 70534 36 3).

Dit mooi geïllustreerde boek gaat over de strijd tegen het water van het 'rampeiland' Schouwen. In tegenstelling tot wat de titel suggereert, gaat het voornamelijk over het waterschap Schouwen. De Duivelandse polders en de andere kleine polders op Schouwen komen slechts incidenteel aan de orde. De schrijfster onderscheidt vijf perioden, waarbij de cesuren liggen bij 1600, 1795, 1815 en 1914. Een 'rampwaterschap' of een 'rampeiland' werd Schouwen genoemd omdat het in de loop van de geschiedenis zwaar is getroffen door rampen als stormen, dijkvallen en overstromingen. De waterschapsbestuurders van Schouwen wisten reeds vroeg de instanties in Middelburg en Den Haag te overtuigen, dat behoud van het eiland in het voordeel was van Zeeland en Holland. Het fungeerde als een voormuur voor deze gewesten en daarom sprak men van de 'Rand van 't land'.

Rampen waren dikwijls de aanleiding tot bestuurlijke vernieuwing. Na de dijkdoorbraak van 1288 gaf graaf Floris V drie jaar later de opdracht om tijdelijk een overkoepelend dijkbestuur te vormen, dat boven de bestaande dijkcolleges stond om de lasten van het herstel over alle ingelanden te verdelen en controle uit te oefenen op het onderhoud van de zeedijken. Na de St. Elisabethsvloeden van 1421 en 1424 stelde de nieuwe machthebber Philips van Bourgondië een centraal dijkcollege in voor Schouwen, bestaande uit een college van zeven heemraden onder voorzitterschap van de regerende burgemeester van Zierikzee. Het stadsbestuur van Zierikzee had een grote invloed, doordat het eveneens de heemraden aanstelde. De voorzitter van het dijkcollege bepaalde de agenda, de nieuwe werken en overlegde met de andere overhe-